

**KAZUO ISHIGURO ROMANLARIDA ICHKI MONOLOG VA
QAHRAMON RUHIY DUNYOSINING BADIY IFODASI*****Rustamova Ozoda****English teacher of 3rd public school in Tashkent**Email: ozodarustamova98@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu tezisda Kazuo Ishiguro romanlarida ichki monolog, o‘z-o‘ziga murojaat va refleksiya vositalari orqali qahramonlarning ruhiy dunyosini yaratish masalasi tahlil qilinadi. Yozuvchi qahramon psixologiyasini ko‘pincha bevosita tasvirlashdan ko‘ra, uning xotiralari, ichki mulohazalari, ikkilanishlari va voqealarga subyektiv munosabati orqali ochib beradi. Ayniqsa, *‘The Remains of the Day’* va *‘An Artist of the Floating World’* romanlarida hikoyachining ichki nutqi obrazning xarakterini anglashning asosiy vositalaridan biriga aylanadi.

Kalit so‘zlar: Kazuo Ishiguro, ichki monolog, psixologizm, badiiy obraz, refleksiya, hikoyachi, xotira, narrativ.

Kazuo Ishiguro zamonaviy ingliz adabiyotida inson xotirasi, shaxsiy identitet, yo‘qotish, pushaymonlik va o‘tmish bilan yuzlashish kabi masalalarni o‘ziga xos badiiy uslubda yoritgan yozuvchilardan biridir. Uning romanlarida tashqi voqealar ko‘pincha qahramonning ichki dunyosini ochish uchun xizmat qiladi. Shu sababli Ishiguro ijodida syujetning tashqi harakatidan ko‘ra, qahramonning voqealarni qanday eslashi, qanday talqin qilishi va o‘z hayotiga qanday baho berishi muhimroq ahamiyat kasb etadi.

Ishiguro qahramonlari odatda o‘z his-tuyg‘ularini ochiq ifodalashga moyil emas. Ular o‘z hayotini, qarorlarini va o‘tmishdagi voqealarni muayyan masofa saqlagan holda hikoya qiladi. Bunday bayon usuli qahramonning ichki dunyosini bir qarashda to‘liq ochib bermaydi. Aksincha, o‘quvchi qahramonning so‘zlari, ikkilanishlari, mavzuni chetlab o‘tishi, o‘zini oqlashi va keyinchalik o‘z fikrlarini qayta ko‘rib chiqishi orqali uning asl ruhiy holatini anglaydi.

Shu nuqtayi nazardan, Ishiguro romanlarida ichki monolog va refleksiya badiiy obraz psixologizmini yaratishning muhim vositalaridan biridir. Ichki monolog orqali qahramonning o‘z-o‘zi bilan muloqoti, ichki savollari va ruhiy kechinmalari ifodalansa, refleksiya orqali u o‘z hayoti va tajribalarini tahlil qiladi. Ayniqsa, o‘tmishdagi voqealarning hozirgi vaqt nuqtayi nazaridan qayta eslanishi Ishiguro romanlarining muhim narrativ xususiyatlaridan biridir.

Ichki monolog va Stevens obrazining psixologik talqini

‘*The Remains of the Day*’ romanida ichki monolog va retrospektiv hikoyalashning eng yorqin namunasi bosh qahramon Stevens obrazida ko‘rinadi. Stevens Darlington Hallda ko‘p yillar xizmat qilgan professional butler sifatida o‘z hayotini “dignity” va professional burch tushunchalari asosida baholaydi. Uning uchun yaxshi butler o‘z shaxsiy his-tuyg‘ularini xizmat vazifalaridan ustun qo‘ymasligi kerak. Shu sababli u o‘z shaxsiy hayotini ham professional mezonlar orqali tushuntirishga harakat qiladi.

Stevensning ichki nutqida uning kasbiga bo‘lgan munosabati doimiy ravishda takrorlanadi. U professional mas‘uliyatni shaxsiy his-tuyg‘ulardan yuqori qo‘yadi. Natijada uning nutqi orqali tashqi tomondan vazmin, tartibli va o‘zini nazorat qila oladigan inson obrazi shakllanadi. Biroq roman rivojlangan sari o‘quvchi bu vazminlik ortida amalga oshmagan shaxsiy istaklar va chuqur hissiy ehtiyojlar mavjudligini anglay boshlaydi.

Buning eng muhim misollaridan biri Stevensning Miss Kenton bilan munosabatidir. Miss Kenton unga yaqin bo‘lgan insonlardan biri bo‘lsa-da, Stevens u bilan munosabatini romantik yoki shaxsiy hislar nuqtayi nazaridan ochiq baholamaydi. U ko‘proq ish, xizmat, tartib va professional munosabat haqida gapiradi. Uning hissiyotlarini ochiq tan olmasligi psixologik jihatdan muhimdir. Chunki Stevensning o‘z hislarini bostirishi uning xarakterining asosiy xususiyatlaridan biriga aylanadi.

Miss Kenton turmush qurish va Darlington Hallni tark etish qarorini bildirganida ham Stevens o‘zining hissiy munosabatini ochiq ko‘rsatmaydi. U

vaziyatni professional nuqtayi nazardan qabul qiladi. Keyinchalik esa, o'tgan voqealarni xotirlash jarayonida bu munosabatlarning uning hayotidagi ahamiyatini qayta anglay boshlaydi. Demak, roman davomida ichki monolog qahramonning ruhiy holatini bir vaqtning o'zida emas, balki bosqichma-bosqich ochib boradi.

Bu yerda retrospektiv hikoyalash alohida ahamiyatga ega. Stevens o'tmishdagi voqealarni ularning sodir bo'lgan paytidagi holatidan emas, balki yillar o'tib, katta hayotiy tajriba orttirgan inson sifatida eslaydi. Shuning uchun uning xotiralari oddiy tarixiy ma'lumot emas. Ular qahramonning hozirgi ruhiy holati bilan bog'liq holda qayta talqin qilinadi.

Stevensning hikoyasi shu jihatdan psixologik jihatdan murakkabdir: u o'quvchiga hamma narsani bevosita aytib bermaydi. Ba'zan uning aytgan fikrlari bilan vaziyatning o'zi o'rtasida farq paydo bo'ladi. Masalan, u o'zining professional burchiga sodiqligini ta'kidlaydi, biroq o'quvchi uning shaxsiy hayotida aynan shu sadoqat katta yo'qotishlarga sabab bo'lganini anglaydi. Demak, qahramonning ichki monologi bilan uning ruhiy haqiqati o'rtasidagi masofa psixologik obrazni yanada chuqurlashtiradi.

Masuji Ono obrazida refleksiya va o'z-o'zini tahlil qilish

Ishiguroning *'An Artist of the Floating World'* romanida ham ichki nutq va refleksiya asosiy narrativ vositalardan biri hisoblanadi. Roman hikoyachisi Masuji Ono — keksa rassom bo'lib, Ikkinchi jahon urushidan keyingi Yaponiyada o'z hayotini va avvalgi faoliyatini qayta ko'rib chiqadi.

Ono o'zining rassomlik faoliyati va urushdan oldingi davrdagi qarashlari haqida hikoya qilar ekan, o'zining o'tmishdagi qarorlariga turli xil izohlar beradi. Uning hikoyasida o'z-o'zini oqlashga moyillik seziladi. U o'zini to'liq aybdor deb hisoblamaydi va o'tmishdagi harakatlarini o'sha davrning sharoitlari bilan izohlashga intiladi. Shu jihatdan uning ichki monologi faqat o'tmishni eslash emas, balki o'z shaxsiyatini himoya qilish jarayonidir.

Ono obrazining psixologik murakkabligi uning o'ziga bergan bahosi bilan atrofidagi insonlarning unga bo'lgan munosabati o'rtasidagi farqda namoyon bo'ladi. U ayrim voqealarni bir ma'noda talqin qilsa, boshqa qahramonlarning qarashlari bu talqinni shubha ostiga qo'yadi. Natijada o'quvchi Ono hikoyasini mutlaq haqiqat sifatida emas, balki uning subyektiv xotirasi va dunyoqarashi orqali berilgan talqin sifatida qabul qiladi.

Bu usul Ishiguroning ishonchsiz yoki cheklangan hikoyachi yaratish mahorati bilan bog'liq. Hikoyachi voqealarni ataylab yolg'on gapirayotgan bo'lishi shart emas. U voqealarni o'zining tajribasi, xotirasi va ruhiy holati orqali qabul qiladi. Shuning uchun uning xotiralarida unutish, yumshatish, o'zini oqlash yoki ayrim jihatlarni boshqacha talqin qilish holatlari kuzatiladi.

Xotira va ichki monologning o'zaro bog'liqligi

Ishiguro romanlarida ichki monologni xotira jarayonidan ajratib o'rganish qiyin. Qahramonning ruhiy dunyosi ko'pincha o'tmishdagi voqealarni eslash orqali ochiladi. Bunda xotira passiv jarayon emas, balki faol psixologik qayta qurish jarayonidir.

'*The Remains of the Day*' romanida Stevens safar davomida o'zining Darlington Halldagi faoliyati, Lord Darlington, Miss Kenton va otasi bilan bog'liq voqealarni eslaydi. Ushbu xotiralar uning hozirgi hayoti bilan bog'lanadi. U o'tmishdagi voqealarni eslagan sari o'z hayotidagi ayrim qarorlarning haqiqiy qiymatini anglay boshlaydi.

Ayniqsa, otasining o'limi va Miss Kenton bilan munosabatlari haqidagi xotiralar Stevensning ichki dunyosini tushunishda muhimdir. U his-tuyg'ularini ochiq ifodalash o'rniga ularni professional nazorat ostida ushlab turadi. Natijada uning ichki monologi hissiy jihatdan sokin ko'rinsa-da, uning mazmunida chuqur yo'qotish va pushaymonlik mavjud.

Ishiguro aynan shu usul orqali psixologik ta'sirga erishadi. Qahramonning "men juda qayg'udaman" yoki "men uni sevgan edim" kabi bevosita bayonotlari o'rniga, u vaziyatlarni eslaydi, tafsilotlarni tahlil qiladi va

o'zining o'sha paytdagi xatti-harakatlarini tushuntiradi. O'quvchi esa ana shu nutq ortidagi hissiy ma'noni mustaqil ravishda anglaydi.

Ichki monolog, sukut va aytilmagan fikrlar

Ishiguro poetikasida ichki monolog ko'pincha sukut va aytilmagan fikrlar bilan birgalikda ishlaydi. Qahramonning nima haqida gapirayotgani kabi, nimani aytmayotgani ham muhim ahamiyatga ega. Stevensning Miss Kentonga nisbatan his-tuyg'ularini to'liq ifoda eta olmasligi bunga yaqqol misoldir.

Qahramon o'z hislarini to'g'ridan-to'g'ri tan olishdan qochgan sari o'quvchi uning ruhiy holatini uning nutqidagi bo'shliqlar orqali anglaydi. Shu sababli Ishiguroda sukut psixologik ma'no kasb etadi. Sukut oddiy kommunikativ bo'shliq emas, balki bostirilgan hissiyotlarning badiiy ko'rinishiga aylanadi.

Bu xususiyat *'An Artist of the Floating World'* romanida ham mavjud. Masuji Ono ayrim voqealarni izohlashda batafsil gapiradi, biroq uning nutqi ba'zi savollarga to'liq javob bermaydi. Uning o'zini oqlashi ham ichki konfliktning bir shakli sifatida namoyon bo'ladi. U o'tmishini anglashga harakat qilar ekan, o'z shaxsiy javobgarligi bilan yuzlashish zaruratiga duch keladi.

Refleksiya va qahramonning o'zini anglash jarayoni

Ishiguro romanlarida refleksiya qahramonning o'zini anglash jarayonini tashkil etadi. Qahramon o'z hayotiga tashqi kuzatuvchi kabi qarashga harakat qiladi. Biroq bu jarayon hech qachon to'liq obyektiv bo'lmaydi. Chunki u o'zining o'tmishini hozirgi tajribasi va dunyoqarashi asosida baholaydi.

Stevens uchun bu jarayon ayniqsa muhim. Roman boshida u o'zining professional hayotini deyarli shubhasiz qadriyat sifatida qabul qiladi. Roman oxiriga kelib esa uning hayotida nimalar yo'qotilganini anglash jarayoni boshlanadi. Bu keskin o'zgarish tashqi voqealar orqali emas, asosan uning ichki mulohazalari orqali beriladi.

Shu ma'noda Ishiguro qahramonlarining psixologik rivojlanishi an'anaviy "harakat — konflikt — yechim" modelidan farq qiladi. Muhim o'zgarish ko'pincha qahramon ongida sodir bo'ladi. Tashqi hayot deyarli o'zgarmasligi mumkin, biroq qahramonning o'tmishga bo'lgan munosabati o'zgaradi. Bu esa psixologik vaqt va narrativ vaqtning bir-biri bilan bog'lanishiga olib keladi.

Narrativ poetika nuqtayi nazaridan ichki monolog

Ishiguroning ichki monologdan foydalanishi faqat psixologik emas, balki narrativ-poetik ahamiyatga ham ega. Birinchi shaxs hikoyasi o'quvchini qahramon ongiga yaqinlashtiradi, biroq ayni paytda axborotni cheklaydi. O'quvchi voqealarni tashqi, obyektiv nuqtayi nazardan emas, qahramonning subyektiv idroki orqali qabul qiladi.

Shuning uchun Ishiguro romanlarida "nima sodir bo'ldi?" degan savol bilan bir qatorda "qahramon bu voqeani qanday tushunadi?" degan savol ham muhimdir. Qahramonning voqeani qanday eslashi uning shaxsiyatini ochib beradi. Masalan, Stevensning voqealarni professional terminlar orqali izohlashi uning hissiy jihatdan o'zini nazorat qiluvchi shaxs ekanligini ko'rsatadi. Ono esa o'z o'tmishini izohlash orqali o'zining tarixiy va axloqiy mas'uliyati bilan yuzlashadi.

Demak, ichki monolog Ishiguroda syujetni oldinga siljitishdan tashqari, obrazning ichki tarixini yaratadi. Qahramonning o'tmishi, hozirgi holati va kelajak haqidagi tasavvurlari bir-biri bilan bog'lanadi. Natijada badiiy obraz statik emas, balki xotira va refleksiya orqali rivojlanadigan psixologik tizim sifatida shakllanadi.

Xulosa

Kazuo Ishiguro romanlarida ichki monolog va refleksiya qahramon ruhiy dunyosini yaratishning asosiy narrativ-poetik vositalaridan biri hisoblanadi. Yozuvchi qahramonlarning his-tuyg'ularini bevosita tushuntirishdan ko'ra,

ularni xotira, retrospektiv hikoyalash, o'z-o'zini tahlil qilish, sukut, ikkilanish va subyektiv talqin orqali ochib beradi.

'*The Remains of the Day*' romanidagi Stevens obrazi bu jihatdan ayniqsa xarakterlidir. Uning professional burchga haddan tashqari sodiqligi shaxsiy his-tuyg'ularini ifodalashiga to'sqinlik qiladi. U o'z hayotini keyinchalik qayta ko'rib chiqqani sari ilgari anglamagan yo'qotishlarini tushuna boshlaydi. Shu sababli Stevensning ichki monologi uning ruhiy o'zgarishini bosqichma-bosqich ko'rsatadigan vositaga aylanadi.

'*An Artist of the Floating World*' romanidagi Masuji Ono obrazida esa ichki nutq xotira, tarixiy mas'uliyat va o'z-o'zini oqlash jarayoni bilan bog'lanadi. Uning retrospektiv hikoyasi orqali shaxsiy xotira va obyektiv tarix o'rtasidagi tafovut ko'rsatiladi. Ono o'z o'tmishini tushuntirishga harakat qilgan sari uning ichki ziddiyatlari ham namoyon bo'ladi.

Umuman olganda, Ishiguro poetikasida ichki monolog qahramonning fikrlarini oddiy tarzda bayon qiluvchi vosita emas. U badiiy obrazning ichki qatlamlarini yaratadigan murakkab narrativ mexanizmdir. Ichki nutq, xotira, refleksiya va sukutning o'zaro uyg'unligi orqali yozuvchi o'quvchini qahramonning ongiga yaqinlashtiradi, biroq uning ichki haqiqatini to'liq tayyor holda bermaydi. Aksincha, o'quvchi qahramonning aytgan va aytmagan fikrlari o'rtasidagi farqni kuzatish orqali uning ruhiy holatini mustaqil ravishda anglaydi.

Shu jihatdan Kazuo Ishiguro romanlaridagi ichki monolog va refleksiya **badiiy obraz psixologizmining muhim narrativ-poetik shakli** sifatida baholanishi mumkin. Yozuvchining o'ziga xosligi shundaki, u kuchli psixologik ta'sirni ochiq hissiy ifodalar orqali emas, balki vazmin bayon, xotira, sukut, ikkilanish va kechikkan anglash orqali yuzaga keltiradi. Natijada uning qahramonlari o'quvchi xotirasida ichki dunyosi murakkab, ziddiyatli va hayotiy obrazlar sifatida namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ishiguro, K. (1986). *An Artist of the Floating World*. Faber and Faber. The Booker Prizes
2. Ishiguro, K. (1989). *The Remains of the Day*. Faber and Faber. The Booker Prizes
3. Cohn, D. (1978). *Transparent Minds: Narrative Modes for Presenting Consciousness in Fiction*. Princeton University Press.
4. Genette, G. (1980). *Narrative Discourse: An Essay in Method* (J. E. Lewin, Trans.). Cornell University Press.
5. Bal, M. (2017). *Narratology: Introduction to the Theory of Narrative* (4th ed.). University of Toronto Press.
6. Booth, W. C. (1983). *The Rhetoric of Fiction* (2nd ed.). University of Chicago Press.

